

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет здоров'я, психології, фізичної культури та спорту
Кафедра теорії і методики фізичного виховання і спорту

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
Другого магістерського рівня

Нормативно-правова база сфери фізичної культури і спорту

як засіб державного регулювання

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
 Спеціальність 017 «Фізична культура і спорт»
 Освітня програма «Фізична культура і спорт»
 Шифр _____

Виконала студентка ФКСмз-24-1 група Діана ГАРМАТЮК

Підпис Ініціали, прізвище

Керівник д.п.н., професор
 Науковий ступінь, звання

Юрій ДУТЧАК
 Підпис Ініціали, прізвище

Нормоконтролер к.н.ф.в.с, доцент

Олександр АНТОНЮК
 Підпис Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:

В.о. завідувач кафедри теорії і методики
 фізичного виховання і спорту

Тетяна ЧОПИК
 Підпис Ініціали, прізвище

Дата 23.12.2025 р.

АНОТАЦІЯ

Гарматюк Д. С. Нормативно-правова база сфери фізичної культури і спорту як засіб державного регулювання – Кваліфікаційна робота магістра зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» за освітньо-професійною програмою «Фізична культура і спорт». Хмельницький національний університет. – Хмельницький, 2025.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів, в яких розглянуті питання сутності, аналізу та можливих шляхів модернізації нормативно-правової бази сфери фізичної культури і спорту. Об'єкт дослідження – сфера фізичної культури і спорту. Предмет дослідження – нормативно-правова база сфери фізичної культури і спорту.

Для виконання поставленої мети та розв'язання завдань дослідження використовувалися такі методи: аналіз наукової літератури, структурно-системний аналіз, загальнонаукові (аналіз, порівняння, узагальнення).

Сфера фізичної культури і спорту є важливими інструментами реалізації конституційного обов'язку держави щодо охорони здоров'я громадян, забезпечення соціальної згуртованості та формування людського капіталу. Саме тому сфера фізичної культури і спорту є об'єктом активного державного регулювання, яке здійснюється через систему правових, організаційних та програмно-цільових механізмів.

Сформовано перелік компонентів державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту: нормотворча діяльність, організація системи управління, фінансова підтримка, контроль і нагляд, забезпечення соціальних гарантій. Розроблено концептуальні шляхи модернізації нормативно-правової бази сфери фізичної культури і спорту. *Уточнено* сутність поняття «Нормативно-правова база».

Подальшого розвитку набули наукові положення про можливі шляхи модернізації нормативно-правової сфери фізичної культури і спорту.

Основні положення та результати дослідження висвітлено та обговорено на V регіональній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми

фізичної культури і спорту» (Хмельницький, 2025), за темою: «Охоронна функція нормативно-правової бази сфери фізичної культури і спорту».

Ключові слова: нормативно-правова база, державне регулювання, сфера фізичної культури і спорту

ABSTRACT

Harmatyuk D.S. Regulatory and legal framework of the sphere of physical culture and sports as a means of state regulation – Master's qualification work in the specialty 017 "Physical culture and sports" under the educational and professional program "Physical culture and sports". Khmelnytskyi National University. – Khmelnytskyi, 2025.

The qualification work consists of three sections, which consider the issues of the essence, analysis and possible ways of modernization of the regulatory and legal framework of the sphere of physical culture and sports. The object of the study is the sphere of physical culture and sports. The subject of the study is the regulatory and legal framework of the sphere of physical culture and sports.

To achieve the set goal and solve the research tasks, the following methods were used: analysis of scientific literature, structural and system analysis, general scientific (analysis, comparison, generalization).

The sphere of physical culture and sports are important instruments for the implementation of the constitutional obligation of the state to protect the health of citizens, ensure social cohesion and form human capital. That is why the sphere of physical culture and sports is the object of active state regulation, which is carried out through a system of legal, organizational and program-targeted mechanisms.

A list of components of state regulation in the sphere of physical culture and sports has been formed: regulatory activities, organization of the management system, financial support, control and supervision, provision of social guarantees. Conceptual ways of modernizing the regulatory and legal framework of the sphere of physical culture and sports have been developed. The essence of the concept of "Regulatory and legal framework" has been clarified.

Scientific provisions on possible ways of modernizing the regulatory and legal framework of physical culture and sports have been further developed.

The main provisions and results of the study were highlighted and discussed at the V regional scientific and practical conference "Actual problems of physical culture and sports" (Khmelnyskyi, 2025), on the topic: "Protective function of the regulatory and legal framework of the sphere of physical culture and sports".

Keywords: regulatory and legal framework, state regulation, sphere of physical culture and sports

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ДЮСШ – дитячо-юнацька спортивна школа

ФКС – фізична культура і спорт

ФСП – фізкультурно-спортивна послуга

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ	12
1.1. Фізична культура і спорт як соціально-правовий феномен.....	12
1.2. Державне регулювання сфери фізичної культури і спорту: доктринальні підходи.....	19
1.3. Принципи, функції та межі державного втручання у сферу фізичної культури і спорту.....	32
Висновки до першого розділу.....	37
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УКРАЇНІ	39
2.1. Конституційні та законодавчі засади нормативно-правового забезпечення сфери фізичної культури і спорту	39
2.2. Підзаконне нормативно-правове регулювання сфери фізичної культури і спорту.....	44
2.3. Оцінка ефективності та проблеми реалізації нормативно- правових актів	52
Висновки до другого розділу.....	55
РОЗДІЛ 3. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ	57
3.1. Міжнародно-правові засади регулювання сфери фізичної культури і спорту	57
3.2. Концептуальні напрями модернізації нормативно-правового забезпечення сфери фізичної культури і спорту в Україні.....	59
Висновки до третього розділу.....	61

ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних соціально-економічних умовах фізична культура і спорт дедалі частіше розглядаються не лише як складова дозвілля або професійної діяльності, а як стратегічний ресурс соціального розвитку держави. Зростання рівня неінфекційних захворювань, демографічні виклики, зниження рівня фізичної активності населення, а також підвищення соціальної напруги вимагають від держави формування ефективної, науково обґрунтованої політики у сфері фізичної культури і спорту.

У цьому контексті фізична культура і спорт виступають важливими інструментами реалізації конституційного обов'язку держави щодо охорони здоров'я громадян, забезпечення соціальної згуртованості та формування людського капіталу. Саме тому сфера фізичної культури і спорту є об'єктом активного державного регулювання, яке здійснюється через систему правових, організаційних та програмно-цільових механізмів.

Ключове місце у цій системі посідає нормативно-правове забезпечення, яке визначає правові засади функціонування галузі, розподіл повноважень між суб'єктами публічної влади, механізми фінансування та гарантії реалізації прав громадян. Водночас чинна нормативно-правова база України у сфері фізичної культури і спорту характеризується низкою проблем: фрагментарністю, надмірною декларативністю окремих норм, недостатньою узгодженістю стратегічних документів, а також обмеженою адаптованістю до міжнародних стандартів.

Особливої актуальності дослідження набуває в умовах євроінтеграційного курсу України, реформування системи публічного управління та децентралізації влади. Гармонізація національного законодавства з правом Європейського Союзу, імплементація міжнародних зобов'язань у сфері спорту та фізичної активності потребують глибокого наукового аналізу чинної нормативно-правової бази та визначення перспектив її модернізації.

Результати дослідження стосовно вдосконалення нормативно-правової бази у сферу фізичної культури і спорту висвітлено в наукових працях В. А. Базенко [2], І. Л. Гасюк [8], С.М. Домбровська [13], М. В. Дутчак [14], О. Р. Шевчук [46] та інші.

Таким чином, дослідження нормативно-правового забезпечення сфери фізичної культури і спорту в системі державного регулювання соціального розвитку України є актуальним, своєчасним та має вагоме теоретичне і практичне значення.

Мета роботи: встановити сутність та можливі шляхи вдосконалення нормативно-правової бази сфер фізичної культури і спорту як засобу державного регулювання.

Завдання:

1. Встановити стан розробленості питання вдосконалення нормативно-правової бази сфери фізичної культури і спорту як засобу державного регулювання
2. Здійснити аналіз сучасного нормативно-правового забезпечення сфери фізичної культури і спорту в Україні.
3. Сформувати шляхи модернізації нормативно-правової бази сфери фізичної культури і спорту.

Об'єкт дослідження – сфера фізичної культури і спорту.

Предмет дослідження – нормативно-правова база сфери фізичної культури і спорту.

Методи дослідження. Для виконання поставленої мети та розв'язання завдань дослідження використовувалися такі методи: аналіз наукової літератури, структурно-системний аналіз, загальнонаукові (аналіз, порівняння, узагальнення).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*:

- введено в науковий обіг в авторському тлумаченні компоненти державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту: нормотворча

діяльність, організація системи управління, фінансова підтримка, контроль і нагляд, забезпечення соціальних гарантій;

- розроблено концептуальні шляхи модернізації нормативно-правової бази сфери фізичної культури і спорту;
- *уточнено* сутність поняття «Нормативно-правова база»
- подальшого розвитку набули наукові положення про можливі шляхи модернізації нормативно-правової сфери фізичної культури і спорту.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження висвітлено та обговорено на V регіональній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми фізичної культури і спорту» (Хмельницький, 2025), за темою: «Охоронна функція нормативно-правової бази сфери фізичної культури і спорту».

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, переліку джерел посилань (51 найменування). Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 71 сторінку, серед них 65 сторінок основного тексту. Кваліфікаційна робота містить 4 таблиці та 3 рисунки.

РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

1.1. Фізична культура і спорт як соціально-правовий феномен

Фізична культура і спорт у сучасному науковому дискурсі розглядаються як складні багатовимірні соціальні явища, що поєднують у собі елементи культури, освіти, охорони здоров'я, соціальної політики та економіки. Їх значення виходить далеко за межі індивідуального фізичного розвитку особи і охоплює широкий спектр суспільних відносин, пов'язаних із формуванням здорового способу життя, соціальною інтеграцією, вихованням цінностей солідарності та національної ідентичності.

У правовому вимірі фізична культура і спорт виступають об'єктом регулювання публічного права, оскільки держава бере на себе зобов'язання створювати умови для їх розвитку, гарантувати доступність фізичної активності для населення та забезпечувати захист прав суб'єктів спортивних відносин. Це зумовлює необхідність формування цілісної нормативно-правової бази, здатної адекватно реагувати на соціальні потреби та сучасні виклики.

Фізична культура і спорт є об'єктом правового регулювання, оскільки в цій сфері виникають численні суспільні відносини: між державою і громадянами, спортивними організаціями та спортсменами, спонсорами, тренерами, медичними працівниками.

Слушною є думка М. І. Іншина та Я. Я. Мельника, що «правове регулювання у сфері фізичної культури і спорту здійснюється переважно локально нормами цивільного, господарського, адміністративного права. тобто система соціального права, в частині забезпечення трудових прав та прав соціального забезпечення, житлових прав регулюють слабко, або ж, подекуди, взагалі не регулюють соціальні правовідносини у сфері спорту та забезпечення соціальних прав спортсменів. Діючі концепції не відповідають

вимогам європейських стандартів охорони та захисту прав людини, адже такі або ще не напрацьовані або ґрунтуються на застарілій нормативно-правовій базі, методах та механізмах правового регулювання» [17, с. 32].

Предметом регулювання права у сфері фізичної культури і спорту, як вважають О. А. Заярний та А. В. Куц є «сукупність суспільних відносин, що виникають і реалізуються у процесі організації та формування спортивних команд, встановлення вимог до професійних спортсменів, а також при проведенні контролю за дотриманням спеціальних правил, регламентів [21, с. 14].

Сукупність суспільних відносин у фізичній культурі і спорті є доволі значними та мають яскраво визначену комплексну спрямованість, на що вказують О. В. Джафарова, В. О. Іванов, а саме: «фізична культура і спорт як об'єкт правового регулювання; організаційно-правові основи державного управління фізичною культурою і спортом; правове регулювання професійного та непрофесійного спорту; правове забезпечення суспільних фізкультурно-спортивних об'єднань; правовий статус спортсменів, тренерів та інших учасників спортивної діяльності; правові аспекти організації та проведення спортивних змагань; регулювання податкових відносин у сфері спорту; право інтелектуальної власності у сфері спортивної діяльності» [12, с. 46].

Право на заняття фізичною культурою і спортом є складовою соціальних прав людини. Воно передбачає можливість вільного доступу до спортивних занять, незалежно від віку, статі, соціального статусу чи стану здоров'я.

Особливе значення має забезпечення рівних можливостей для дітей, осіб з інвалідністю та людей похилого віку. Держава зобов'язана створювати умови для реалізації цих прав шляхом розвитку адаптивного спорту та безбар'єрного середовища.

Фізична культура і спорт мають чітко виражений правовий вимір, оскільки їх функціонування неможливе без нормативно-правового регулювання. Держава визначає правові засади спортивної діяльності,

гарантує право громадян на заняття фізичною культурою, забезпечує соціальний захист спортсменів та регулює відносини у сфері професійного спорту.

До якісних особливостей фізичної культури і спорту як об'єкта правового регулювання, відносимо можливість відтворювати структуру закономірностей його розвитку в суспільстві. До таких закономірностей, на думку С. М. Домбровська, С. А. Вавренюк, В. В. Палюх, належать:

«а) безпосередній зв'язок фізичної культури й спорту з політичною орієнтацією держави;

б) органічний зв'язок фізичної культури й спорту з охороною здоров'я громадян;

в) істотний зв'язок фізичної культури й спорту з вихованням особистості;

г) необхідний зв'язок фізичної культури й спорту з виробничою й військовою практикою» [13, с. 25].

Характеризуючи принципи державної політики у сфері фізичної культури і спорту І. Л. Гасюк, виокремлює наступні чинники: 1) загальнодоступність фізичної культури й спорту; 2) оздоровча спрямованість фізичної культури й спорту; 3) всебічний розвиток особистості при занятті фізичною культурою й спортом; 4) професійно - прикладна спрямованість фізичної культури й спорту; 5) міжнародна спортивна інтеграція [8, с.190].

Професійний спорт, як один з компонентів сфери фізичної культури і спорту, має певні особливості, де соціальні та правові аспекти тісно переплітаються з економічними. Спортсмени виступають не лише як учасники змагань, а й як суб'єкти трудових, цивільно-правових та комерційних відносин.

Характеризують професійний спорт, В. О. Гаврилін, С. П. Мердов, В. М. Білобров зазначають, що: професійний спорт є самостійним напрямом спорту, якому властивий специфічний суб'єктний склад правовідносин, має виражений комерційний характер, характеризується системністю спортивно-

видовищних заходів та відзначається наявність специфічної мети діяльності суб'єктів у сфері професійного спорту [6, с.105].

Специфічний суб'єктний склад правовідносин професійного спорту охоплює питання контрактів, трансферів, фінансового та соціального забезпечення спортсменів, захисту їх трудових прав та відповідальності за порушення дисциплінарних норм.

Антидопінгова політика є одним із ключових правових компонентів сучасного спорту, оскільки вона спрямована на забезпечення принципів чесної конкуренції, рівності учасників змагань та захисту здоров'я спортсменів. У правовому вимірі антидопінгова політика являє собою систему норм і правил, що регламентують заборону використання допінгу, порядок контролю за його застосуванням та відповідальність за порушення встановлених вимог.

Основною метою антидопінгової політики є недопущення застосування заборонених речовин і методів, які можуть штучно підвищувати спортивні результати та створювати небезпеку для фізичного і психічного стану спортсменів. З правової точки зору це забезпечує дотримання етичних засад спорту, зокрема принципу *fair play*, що визнається національними та міжнародними спортивними організаціями.

Як правовий компонент спорту антидопінгова політика поєднує норми спортивного, адміністративного, трудового та міжнародного права. Вона регулює не лише спортивні правопорушення, а й питання відповідальності тренерів, лікарів та інших осіб, причетних до застосування допінгу. Це підкреслює комплексний характер антидопінгового регулювання та його значення для стабільного функціонування спортивної сфери.

Результативність та ефективність антидопінгової політики є важливою умовою довіри суспільства до спорту як соціального інституту та досягнення його гуманістичних цілей.

Фізична культура та спорт є важливими складовими сучасного суспільства, сприяючи розвитку особистості, соціалізації та здоров'я [31, с. 130]

Соціальна значущість фізичної культури і спорту зумовлена їх безпосереднім впливом на стан здоров'я населення. У цьому контексті вони розглядаються як ефективний інструмент профілактики неінфекційних захворювань, зниження соціальних витрат на охорону здоров'я та підвищення якості життя. Саме тому міжнародні організації, зокрема Всесвітня організація охорони здоров'я, акцентують увагу на інтеграції політики у сфері фізичної культури і спорту з політикою громадського здоров'я.

Погоджуємост з О.Р. Шевчуком, що вплив фізичної культури й спорту на потенціал громадського здоров'я відбувається через:

- «1) збільшення тривалості життя населення;
- 2) поліпшення працездатності економічно активного населення, скорочення витрат робочого часу через хворобу;
- 3) підвищення ефективності профілактичних медичних заходів;
- 4) скорочення витрат на медичні послуги» [46, с. 63]. .

Фізична культура і спорт ґрунтується на певних принципах та положеннях, без яких втрачається сенс цього процесу.

Тлумачні словники української мови та іноземні словники по різному трактують поняття “принцип” (табл.1.1).

Відзначаємо, у контексті досліджуваної проблематики поняття «принципи» визначається як основоположні вихідні засади, що мають системний, імперативний характер та спрямовані на регулювання процесу формування та реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту.

Таблиця 1.1. Зміст поняття «принцип»

№ з/п	Зміст поняття	Джерело
1.	Особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось	Словник української мови: в 11 томах [44].

Продовження таблиці 1.1.

2.	Основна ідея або правило, яке пояснює або контролює процеси, які відбуваються або механізми, що працюють	Cambridge dictionary [49].
3.	Комплексний і фундаментальний закон, доктрина або припущення	Merriam-webster dictionary [50].
4.	Моральне правило або переконання, яке допомагає у розумінні, що є правильним, а що неправильним, і як це може вплинути на ті чи інші дії	Britannica / Британський словник [48].

До основних принципів, на яких ґрунтується фізична культура і спорт, Л. І. Савицька відносить:

- « - принцип зв'язку фізичної культури і спорту з практикою життя;
- принцип оздоровчої спрямованості фізкультурного виховання, де має бути наголос на здоров'я заощадження, здоров'я збереження та здоров'я творення.
- принцип всебічного і гармонійного розвитку особистості.

Єдність цих принципів забезпечує гуманізацію фізичної культури. Тільки за таких умов розвинуті фізичні якості, навички, уміння людини, спортивні досягнення набувають соціальної значущості, суспільної цінності та загального людського сенсу [43].

Таким чином, з позицій сьогодення ключовою ідеєю сучасності є цінності розвитку людини.

Характеризуючи, фізичне виховання і спорт у школі в Польщі, К. Wiatr стверджує, що фізичне виховання та спорт впливають як на суспільний, так і на індивідуальний розвиток, на фізичні і психічні кондиції молодого покоління, зміцнюють здоров'я суспільства та формують потребу у систематичній руховій діяльності, яка є необхідною складовою здоров'я у будь-якому віці; наголошує, що заняття спортом вчать молодих людей працювати у колективі, формують у них прагнення до досягнення мети через

значні фізичні зусилля та вміння правильно організувати власний час [45, с. 208].

Заняття фізичними вправами, особливо заняття спортом у більшості випадків є формою самовираження, природним способом прояву особистості в суспільстві. Заняття спортом передбачають прояви не лише фізичної сили, витривалості, швидкісних якостей, координаційних здібностей, а потребують цілісного вираження людської особистості або колективу.

Слушною, є думка Л. П. Лютої, що «мистецтво, спорт постійно розкриває нові людські здібності і можливості. Він є ефективним засобом зниження соціальної напруженості в суспільстві, є дієвою профілактикою асоціальної поведінки молоді» [29, с. 95].

Фізична культура, як вважає А. Рубан, є «ціннісна категорія особистості в останні і є однією з основних ієрархій потреб людини. При цьому доцільно враховувати ставлення людини до фізичної культури як до потреби і як до засобу задоволення інших культурних потреб, завдяки чому в ній формуються різні духовні та матеріальні групи цінностей, узгоджуються з її основними напрямками і є відображенням духовної та фізичної сутності особистості» [42, с.148].

Шляхами зростаючого впливу фізичної культури і спорту на зміцненні громадського здоров'я, за твердженням О.Р. Шевчука є:

«1) зростанні значення фізичної культури й спорту у відтворенні робочої сили, «виробництві» здорової, фізично розвиненої людини;

2) зростанні потреби людей в активній фізичній діяльності у зв'язку зі зміною змісту, праці під впливом науково - технічного прогресу;

3) збільшення частки працівників переважно розумової праці, що мають невеликі фізичні навантаження, підсилює небезпека розвитку гіподинамії, і у зв'язку із цим зростає необхідність компенсації природньої рухливості іншими засобами, зокрема засобами фізичної культури й спорту;

4) недостатня автоматизація виробництва, збереження певної частки фізичної праці вимагають вироблення таких якостей, як сила й витривалість;

5) ріст матеріального добробуту приводить до змін у структурі потреб, у співвідношеннях між різними групами речовинних цінностей і духовними благами (на користь останніх), у тому числі й на користь послуг фізичної культури й спорту;

6) завдання фізичного виховання органічно включені в процес виховання гармонійно розвитої особистості поряд із трудовим, розумовим і моральним розвитком людини;

7) зростає соціальне значення занять фізичної культури й спорту як засобу самовираження особистості, підвищення суспільного престижу;

8) росте економічний ефект від видовищних заходів і підвищується попит на спортивні товари» [47 , с. 114].

Відзначаємо, що фізична культура і спорт пронизують усі рівні сучасного соціуму, чинячи широку дію на основні сфери життєдіяльності суспільства, що вказує важливість даного соціального феномену. Їх вплив поширюється на національні стосунки, ділове життя, громадське становище. Вони впливають на формування моди, етичні цінності, спосіб життя людей.

Таким чином, фізична культура і спорт як соціально-правовий феномен потребують комплексного державного регулювання, що ґрунтується на поєднанні правових, організаційних та програмно-цільових механізмів.

1.2. Державне регулювання сфери фізичної культури і спорту: доктринальні підходи

Фізична культура і спорт у сучасних умовах розглядаються не лише як сфера дозвілля чи професійної діяльності, а як важливий суспільний інститут, що виконує соціальні, виховні, оздоровчі, економічні та правові функції. Рівень розвитку фізичної культури і спорту значною мірою відображає загальний стан суспільства, пріоритети державної політики та ступінь реалізації соціальних прав громадян.

Аналіз наукової та спеціальної літератури [13, 46] дозволяє трактувати державне регулювання соціальної сфери як цілеспрямована діяльність

держави, спрямована на впорядкування соціальних процесів, забезпечення суспільного добробуту та реалізацію соціальних прав громадян. Основною особливістю соціальної сфери є її орієнтація на людину як центральну цінність, що зумовлює специфіку методів та інструментів державного впливу.

Характеризуючи соціальну сферу, Кальницька М.А. пов'язує з процесами забезпечення життєдіяльності людини і суспільства, продукує економічні блага для задоволення потреб людини, відповідно, відображає як рівень і якість життя у суспільстві, так і рівень розвитку національної економіки [23, с. 530].

Відзначаємо, що однією із складових соціальної сфери є фізична культура і спорт.

Сфера фізичної культури і спорту є складною системою суспільних відносин, що охоплює фізичне виховання, масовий спорт, спорт вищих досягнень, професійний спорт, спортивну медицину, антидопінгову діяльність та міжнародне співробітництво. Як об'єкт державного регулювання, ця сфера характеризується значною соціальною значущістю, масовістю суб'єктів, підвищеними ризиками для здоров'я, наявністю міжнародних стандартів. Внаслідок чого, держава не може залишатися осторонь цих процесів, оскільки без належного регулювання фізична культура і спорт може перетворитися на джерело соціальної нерівності, корупції та порушення прав людини.

У зв'язку з цим особливого значення набуває державне регулювання сфери фізичної культури і спорту, яке спрямоване на створення умов для гармонійного розвитку особистості, зміцнення здоров'я нації та формування позитивного міжнародного іміджу держави. Водночас державне втручання у сферу фізичної культури і спорту не є однозначним і в науковій літературі оцінюється з позицій різних доктринальних підходів.

Доктринальні підходи до державного регулювання відображають наукові концепції щодо ролі держави, меж її впливу та оптимальних механізмів управління фізкультурно-спортивними відносинами. Їх аналіз

дозволяє оцінити ефективність чинної моделі регулювання та визначити перспективи її вдосконалення.

Під поняттям «доктрина» (лат. *doctrina*— вчення) – розуміють сукупність узагальнених положень, провідних принципів; певна концепція, що визначає спосіб розуміння і дії у певній галузі знань [15].

У доктрині державне регулювання розглядається як форма реалізації публічної влади, спрямована на впорядкування суспільних відносин за допомогою правових, організаційних та економічних засобів.

Аналіз спеціальних літературних джерел [23, 34, 46] дозволив виокремити наступні компоненти державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту: нормотворча діяльність, організація системи управління, фінансова підтримка, контроль і нагляд, забезпечення соціальних гарантій (Рис. 1.1.)

Рисунок 1.1. Компоненти державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту

Під нормотворчою діяльністю В. І. Риндюк, розуміє цілеспрямовану діяльність уповноважених суб'єктів (передусім органів державної влади та

місцевого самоврядування), спрямована на розроблення, прийняття, зміну або скасування нормативно-правових актів, які встановлюють загальнообов'язкові правила поведінки [40, с. 51].

Основними ознаками нормотворчої діяльності, на наш погляд є офіційний характер (здійснюється лише уповноваженими суб'єктами), результатом є норма права (загальне правило поведінки, розраховане на неодноразове застосування), спрямоване на регулювання суспільних відносин, формалізованість (відбувається за певними процедурами), системність (узгоджуються з чинним законодавством).

Констатуємо, що нормотворча діяльність у сфері фізичної культури і спорту полягає у розробленні та прийнятті нормативно-правових актів, що визначають правові, організаційні та соціально-економічні засади функціонування сфери.

Цілеспрямований процес формування, впорядкування та координації органів, установ і посадових осіб, а також визначення їхніх повноважень, функцій і взаємодії з метою ефективного досягнення поставлених цілей трактується Г. П. Грибаном, як організація системи управління [9, с. 61].

До основних елементів організації системи управління традиційно включають: визначення суб'єктів управління, розподіл повноважень і компетенції між органами різних рівнів, встановлення ієрархії та підпорядкованості, координація діяльності між державними та недержавними суб'єктами, контроль і відповідальність за виконання управлінських рішень.

Характеризуючи види організації системи управління Т. В. Лазоренко, М. П. Лазаренко вказують на: «централізовану (домінує роль центральних органів влади). децентралізовану (значні повноваження передаються місцевому рівню), змішану (поєднання централізації та децентралізації)» [26, с. 53].

Констатуємо, що в сфері фізичної культури і спорту організація системи управління передбачає розмежування компетенції між центральними, регіональними та органами місцевого самоврядування, залучення

громадських організацій з їх мережами до процесу управління (Національний Олімпійський комітет, Національний Паралімпійський комітет, Спортивний комітет, спортивні федерації тощо), координацію державної та недержавної фізкультурно-спортивної діяльності.

Організація системи управління є цілеспрямованою і взаємопов'язаною та спрямованою на досягнення певних цілей через узгоджену діяльність органів управління.

Державне регулювання сфери фізичної культури і спорту передбачає використання фінансових механізмів як одного з ключових інструментів реалізації державної політики. Саме через фінансову підтримку держава впливає на розвиток масового спорту, підготовку спортсменів вищого рівня, розбудову спортивної інфраструктури та забезпечення соціальних гарантій.

Одним з головних механізмів підтримки будь-якої сфери діяльності, на думку Базенка В.А. є фінансовий механізм [2, с. 20].

У науковій літературі фінансова підтримка розглядається як інструмент впливу держави на соціально значущі сфери (галузі), що не здатні самостійно забезпечити достатній рівень фінансування. Умови сьогодення вказують на суттєве обмеження використання бюджетних коштів у сфері фізичної культури і спорту, внаслідок чого актуальним є питання створення на державному рівні економічних стимулів та мотивів для представників бізнесу інвестування коштів у масовий спорт.

У статті 47 Закону України «Про фізичну культуру і спорт зазначено, що «для розвитку фізичної культури і спорту використовуються позабюджетні кошти, зокрема від:

- підприємств, установ та організацій, об'єднань громадян, окремих осіб;
- фінансово-господарської діяльності закладів фізичної культури і спорту;
- користування правами інтелектуальної власності закладами фізичної культури і спорту, організаторами фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів;
- проведення державної спортивної лотереї;

інвестиційної діяльності у сфері фізичної культури і спорту» [18].

Важливим чинником у фінансовій підтримці є державні цільові програми розвитку фізичної культури і спорту. Вони дозволяють концентрувати ресурси на пріоритетних напрямках. В травні поточного року розпорядженням Кабінету Міністрів України № 525-р схвалено концепцію Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2030 року, в якій відзначено, що «сфера фізичної культури і спорту є пріоритетом гуманітарної політики держави, основою формування фізично активної та здорової нації, визнання спортивної спільноти українців на міжнародній арені, що плекає стійкість до зовнішніх та внутрішніх ризиків, а отже, є складовою забезпечення національної безпеки і оборони держави» [41].

Цільове фінансування забезпечує підвищення ефективності використання бюджетних коштів і контроль за досягненням результатів.

Фінансова підтримка є ключовим елементом державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту. Вона забезпечує реалізацію державної політики, розвиток масового та професійного спорту, а також виконання соціальної функції держави. Ефективність фінансової підтримки залежить від комплексного використання бюджетних і позабюджетних механізмів та дотримання принципів прозорості й цільового використання коштів.

Моніторинг і контроль виступають важливими управлінськими функціями, які забезпечують зворотний зв'язок між органами державної влади та практикою реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту. Вони дозволяють оцінити стан розвитку фізкультурно-спортивної сфери, виявити проблеми та своєчасно скоригувати управлінські рішення.

Моніторинг, як вважає М. В. Дутчак, проводиться з метою надання органам управління сферою фізичної культури і спорту повної, своєчасної та достовірної інформації про оцінку та прогноз соціальної ситуації із залучення населення до спорту для всіх, механізмів підтримки прогресивних тенденцій, шляхів попередження та усунення негативних процесів [14, с. 36].

Моніторинг у сфері фізичної культури і спорту забезпечує здійснення аналізу рівня залученості населення до фізичної культури і спорту, оцінює стан спортивної інфраструктури, визначає ефективність державних програм та прогнозування тенденцій розвитку фізичної культури і спорту.

Результати моніторингу використовуються для коригування програмних заходів та формування нових стратегічних документів, які забезпечують розвиток сфери фізичної культури і спорту.

Державний контроль у сфері фізичної культури і спорту здійснюється у різних формах залежно від суб'єктів і об'єктів контролю.

Контроль, на думку Є.О. Артем'єва повинен бути комплексним і включати всі елементи спортивних правовідносин для гарантування прозорості та відповідності національним і міжнародним правовим нормам [1, с. 217].

Серед основних видів контролю виділяють фінансовий, адміністративний, правовий та громадський контроль.

Фінансовий контроль, як вважають Т. Латковська, М. Сідор, Т. Голядова спрямований на перевірку цільового використання бюджетних коштів, виділених на розвиток певної соціальної сфери [27, с. 37].

Адміністративний контроль передбачає перевірку діяльності фізкультурно-спортивних організацій щодо дотримання вимог законодавства.

Правовий контроль, на думку В. Орленко, «правова процедура, спрямована на виявлення можливих складів правопорушень, що складається зі стадії отримання контролюючим суб'єктом необхідної інформації, стадії правової кваліфікації та стадії прийняття рішення щодо застосування примусових заходів до підконтрольного суб'єкта» [32, с. 120].

Громадський контроль у сфері фізичної культури і спорту це механізм, де громадські організації та активні громадяни перетворюються з об'єкта на суб'єкт, що впливає на владу, контролюючи її дії та рішення щодо розвитку фізичної культури і спорту, забезпечення доступу до послуг, фінансування та

дотримання стандартів, реалізуючи принцип народовладдя та сприяючи прозорості і ефективності спортивної політики.

Моніторинг і контроль є невід'ємними елементами державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту. Вони забезпечують ефективність реалізації державної політики, сприяють раціональному використанню ресурсів та дотриманню законодавства. Удосконалення системи моніторингу і контролю є важливою умовою сталого розвитку фізичної культури і спорту в Україні.

У стаття 46 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» зазначено, що «до головних завдань моніторингу у сфері фізичної культури і спорту належать:

збирання, розроблення, узагальнення та всебічний аналіз адміністративних даних щодо подій у сфері фізичної культури і спорту;

розроблення і впровадження методології, що пов'язана із збиранням та аналізом адміністративних даних і базується на результатах наукових досліджень, міжнародних стандартах та рекомендаціях;

забезпечення достовірності, об'єктивності, оперативності, стабільності та цілісності адміністративних даних;

забезпечення доступності, гласності та відкритості зведених адміністративних даних у межах законодавства» [18].

Перспективами розвитку моніторинг і контролю є впровадження цифрових технологій, підвищення рівня відкритості даних та вдосконалення механізмів міжвідомчої взаємодії.

Соціальні гарантії у сфері фізичної культури і спорту, за твердженням М. І. Іншина «є системою закріплених у законодавстві прав, пільг та заходів соціального захисту, спрямованих на забезпечення реалізації права людини на фізичний розвиток і заняття спортом» [17, с. 63].

До соціальних гарантій, на думку Л. Б. Баранник належать доступ до спортивної інфраструктури, медичне забезпечення, соціальне страхування

спортсменів, захист трудових прав працівників спортивної сфери та підтримка соціально вразливих категорій населення [3, с. 56].

Професійна діяльність спортсменів і тренерів пов'язана з підвищеними фізичними та психологічними навантаженнями, що зумовлює необхідність особливих соціальних гарантій, до яких належать медичне та реабілітаційне забезпечення, страхування від нещасних випадків, соціальні стипендії, премії та пенсійне забезпечення.

У статті 49 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» зазначається, що «Тренерам та іншим фахівцям у сфері фізичної культури і спорту держава забезпечує:

створення належних умов для праці, відпочинку, медичного обслуговування;

підвищення кваліфікації один раз на п'ять років;

правовий та соціальний захист;

компенсації, встановлені законодавством про працю;

призначення і виплату пенсій відповідно до закону;

встановлення надбавок за спортивні звання в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України [18].

Важливим напрямом державної політики є забезпечення соціальних гарантій для осіб з інвалідністю та інших соціально вразливих груп.

Розвиток адаптивного, паралімпійського та дефлімпійського спорту сприяє соціальній інтеграції таких осіб і реалізації принципу рівності.

Соціальні гарантії є невід'ємною складовою державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту. Вони забезпечують реалізацію конституційних прав громадян, соціальний захист учасників спортивної діяльності та сприяють формуванню здорового і соціально активного суспільства.

Наукові підходи до розуміння державного регулювання різняться залежно від бачення ролі держави у суспільстві та співвідношення публічних і приватних інтересів.

Доктринальні підходи до державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту умовно поділяються на інституційний, функціональний та системний (Рис. 1.2).

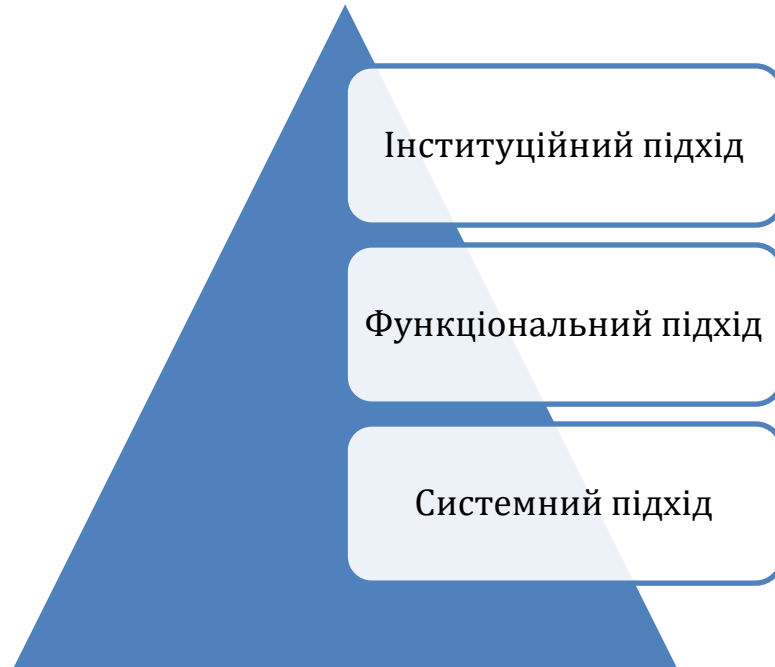

Рисунок 1.2. Доктринальні підходи до державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту

Інституційний доктринальний підхід до державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту ґрунтується на розумінні сфери фізичної культури і спорту як складної системи взаємопов'язаних інституцій, діяльність яких визначає зміст, напрями та ефективність державної політики у цій сфері.

Державне регулювання межах інституційного підходу В. Б. Авер'янов трактує не лише як сукупність правових норм і управлінських рішень, а як процес інституційної взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими спортивними організаціями та іншими суб'єктами спортивних відносин [11, с. 38].

Інституційний підхід акцентує увагу на ролі формальних і неформальних інституцій, що забезпечують функціонування сфери фізичної

культури і спорту. До таких інституцій належать органи публічної влади, спортивні федерації, клуби, заклади освіти, наукові установи та громадські організації.

З позицій інституційного доктринального підходу система державного регулювання сфери фізичної культури і спорту, як вважає В. І. Лукашук «має багаторівневу структуру, що охоплює:

- макрорівень — формування державної політики та стратегічних напрямів розвитку спорту;
- мезорівень — реалізацію галузевих програм і координацію діяльності спортивних інституцій;
- мікрорівень — організацію фізкультурно-спортивної діяльності на місцевому рівні [28, с.128].

Таким чином, застосування інституційного доктринального підходу сприяє формуванню системного бачення сфери фізичної культури і спорту, підвищенню ефективності державного регулювання та забезпеченню сталого розвитку спортивної сфери.

На відміну від інституційного підходу, який зосереджується на суб'єктах регулювання, функціональний підхід акцентує увагу на напрямках діяльності держави та результатах управлінського впливу.

Функціональний підхід виходить із того, що ефективність державного регулювання визначається повнотою та узгодженістю виконання основних управлінських функцій. У сфері фізичної культури і спорту такі функції формують зміст державної політики та визначають механізми її реалізації.

У межах функціонального доктринального підходу до основних функцій державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту, як вважає Данилевич Н.М. належать: «нормотворча функція, що полягає у формуванні нормативно-правової бази розвитку фізичної культури і спорту; організаційна функція (спрямована на створення та забезпечення ефективного функціонування системи управління фізичною культурою і спортом), соціальна функція (забезпечує реалізацію соціальних гарантій і доступність

фізичної культури і спорту для населення), економічна функція (здійснює фінансове забезпечення спортивної сфери та стимулює її розвиток), контрольно-наглядова функція (спрямована на дотримання законодавства та оцінку результативності державної політики) [10, с. 31].

Відзначаємо, що кожна з означених функцій має самостійне значення, але водночас вони тісно взаємопов'язані.

Погоджуємось з думкою А. Ф. Мельника, А. Ю. Васіна, О. П. Дудкіна, що «функціональний підхід розглядає безпосередньо процес управління організацією як процес в якому діяльність, спрямована на досягнення цілей організації, розглядається не як єдина дія у часі, а як серія безперервних взаємопов'язаних функцій управління, пов'язаних послідовно і паралельно: планування, організація, мотивація, контроль, координація, регулювання, прийняття управлінських рішень [30, с. 273].

Формування організаційної структури державного управління базується на функціональній структурі, яка залежить від сукупності управлінських функцій, які повинні бути реалізовані владними структурами на різних рівнях державно-управлінської системи.

Функціональний доктринальний підхід до державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту розкриває зміст державної політики через систему функцій, які реалізуються публічною владою. Його застосування дозволяє глибше зрозуміти механізми впливу держави на розвиток фізичної культури і спорту та сприяє формуванню ефективної, соціально орієнтованої моделі державного регулювання.

Функціональний підхід зосереджується на виконанні державою соціальних функцій, зокрема забезпеченні доступу до соціальних благ. Системний підхід розглядає державне регулювання як цілісний процес, що охоплює правові, економічні та організаційні компоненти.

Системний доктринальний підхід до державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту ґрунтується на розгляді цієї сфери як цілісної, складно-організованої соціально-правової системи, що складається з

взаємопов'язаних елементів, які функціонують у постійній взаємодії між собою та з зовнішнім середовищем.

У межах цього підходу державне регулювання розуміється як комплексний і безперервний процес управлінського впливу, спрямований на забезпечення стабільності, узгодженості та розвитку всієї системи фізичної культури і спорту.

В основі системного підходу, на переконання А. Я. Палюх, є «положення, що сфера ФКС не може ефективно функціонувати за умов ізольованого регулювання окремих її елементів. Державне регулювання має враховувати взаємозалежність правових, організаційних, економічних, соціальних та культурних компонентів сфери фізичної культури і спорту» [34, с.94].

Системний доктринальний підхід до державного регулювання сфери фізичної культури і спорту, як вважають В. Бондаренко О. Корносенко, М. Сергєєв, ґрунтується на таких принципах:

- « - цілісності — регулювання всієї сфери як єдиного комплексу;
- комплексності — поєднання правових, економічних та соціальних інструментів;
- ієрархічності — взаємодія різних рівнів управління;
- адаптивності — здатність системи реагувати на зовнішні виклики;
- зворотного зв'язку — постійний моніторинг і коригування державної політики.

Зазначені принципи дозволяють забезпечити стабільність і розвиток сфери фізичної культури і спорту» [4, с. 29].

Системний доктринальний підхід до державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту забезпечує цілісне бачення спортивної сфери як складної соціально-правової системи. Його застосування сприяє формуванню ефективної, збалансованої та стійкої державної політики, орієнтованої на довгостроковий розвиток фізичної культури і спорту.

Таким чином, у сфері фізичної культури і спорту державне регулювання має особливе значення, оскільки ринкові механізми не здатні самостійно забезпечити реалізацію соціально значущих цілей. Саме держава визначає пріоритети розвитку галузі, формує нормативно-правові рамки та забезпечує перерозподіл ресурсів.

1.3. Принципи, функції та межі державного втручання у сферу фізичної культури і спорту

Нормативно-правове регулювання є базовим інструментом публічного управління, що забезпечує легітимність, передбачуваність та стабільність управлінських рішень. У сфері фізичної культури і спорту воно виконує функцію формування єдиного правового простору, в межах якого здійснюється діяльність державних органів, спортивних організацій та інших суб'єктів.

Під публічним управлінням сфери фізичної культури і спорту Л. В. Калита, М. М. Приймак розуміють «комплекс організаційних, адміністративних і стратегічних заходів, спрямованих на регулювання, розвиток та підтримку спортивної сфери на рівні держави чи окремого регіону» [22, с. 3].

Через норми права держава закріплює принципи державної політики, визначає компетенцію органів управління, встановлює вимоги до фінансування та контролю, а також забезпечує захист прав і законних інтересів учасників спортивних відносин.

В статті 5 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» зазначено, що «державне управління фізичною культурою і спортом здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, за сприяння відповідно інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування» [18].

Нормативно-правове регулювання виступає також інструментом інтеграції національної системи у міжнародний правовий простір, тобто відбувається гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами, зокрема вимогами європейського союзу, через впровадження відповідних законів, конвенцій та актів для забезпечення верховенства права, захисту прав людини та функціонування ринкової економіки, що є необхідною умовою для повноцінного входження в міжнародний правовий простір.

Виконання «членських» критеріїв, як вказує Р. Петров, є «ключовий аспект підготовки до членства в Європейському Союзі. Він вимагає не лише включення права ЄС до національного законодавства, а й забезпечення його дієвого застосування за допомогою належним чином підготовлених адміністративних та судових структур» [35].

Модель фізкультурно-спортивної діяльності в державі С. М. Домбровська, С. А. Вавренюк, В. В. Палюх описують за такими характерними ознаками:

«а) забезпечення з боку органів державної влади гарантій надання фізкультурно-спортивних послуг індивіду відповідно до європейських стандартів життя;

б) активізація фізкультурно-спортивної діяльності як на етапі становлення індивіда, так і на етапі досягнення пенсійного віку;

в) законодавче та нормативно-правове забезпечення державної регуляції фізкультурно-спортивної діяльності та встановлення за нею системи контролю з боку органів державної влади і громадських організацій» [13, с. 159].

Разом з тим, ефективність нормативно-правового регулювання залежить не лише від кількості правових актів, а передусім від їх якості, системності та здатності забезпечити реалізацію задекларованих цілей. Надмірна деталізація або декларативність норм знижують результативність державного регулювання та ускладнюють практичне застосування законодавства.

Державне втручання у сферу фізичної культури і спорту має ґрунтуватися на чітко визначених принципах, серед яких ключовими є

законність, соціальна справедливість, пропорційність та відповідність міжнародним стандартам. Ці принципи визначають межі та форми державного впливу, запобігаючи надмірному регулюванню та порушенню автономії суб'єктів спортивної діяльності.

До функцій державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту К. В. Кудлата включає «нормотворчу, координаційну, контрольну та соціальну» [25, с. 157].

Характеризуючи функції державного регулювання, зазначаємо що нормотворча функція полягає у формуванні правових засад розвитку сфери фізичної культури, координаційна у забезпеченні взаємодії між суб'єктами, контрольна у нагляді за дотриманням законодавства, соціальна у гарантуванні доступності фізичної культури і спорту для населення.

Державною цільовою соціальною програмою розвитку фізичної культури і спорту на період до 2025 року передбачено наступні заходи:

« 1) щорічне фінансування заходів в області фізичної культури й спорту, у тому числі заходів щодо підготовки до участі спортсменів в Олімпійських іграх, інших міжнародних спортивних змаганнях і участі в них, за рахунок засобів державного бюджету;

2) створення умов для використання фізкультурно-спортивними організаціями й підприємствами спортивної промисловості державних фінансових, матеріально-технічних і інформаційних ресурсів, а також науково-дослідних і технічних розробок і технологій;

3) зміст фізкультурно-оздоровчих, спортивних і спортивно-технічних споруджень, що перебувають у власності держави;

4) будівництво й утримання спортивних споруд за місцем проживання громадян, фізкультурно-оздоровчих споруджень у кожному муніципальному формуванні й надання на основі таких споруджень фізкультурно-оздоровчих і спортивних послуг;

5) збільшення кількості дитячо-юнацьких спортивних шкіл усіх видів і типів, клубів за місцем проживання громадян, дитячих і молодіжних

спортивно-оздоровчих таборів, лікарсько-фізкультурних диспансерів і зміцнення їх матеріально-технічної бази;

б) створення умов для широкого використання засобів фізичної культури й спорту з метою зміцнення здоров'я матері й дитину;

7) організація фізкультурно-оздоровчих і спортивно-масових заходів для дівчат і жінок з урахуванням специфіки їх діяльності й відповідних науково-методичних рекомендацій;

8) обов'язкова сертифікація спортивних виробів і техніки;

9) підтримка зовнішньоекономічних спортивних організацій» [37].

Визначення меж державного втручання є особливо важливим у контексті розвитку громадянського суспільства та децентралізації.

Державне втручання у сферу фізичної культури і спорту є об'єктивно необхідним елементом реалізації соціальної політики та забезпечення публічних інтересів. Водночас таке втручання не може бути необмеженим і має здійснюватися у чітко визначених правових, функціональних та інституційних межах, що забезпечують баланс між публічними та приватними інтересами.

Межі державного втручання у сферу фізичної культури і спорту, на наш погляд, є сукупністю правових, організаційних та соціальних обмежень, які визначають допустимий обсяг і форми впливу держави на відносини у сфері. Вони спрямовані на запобігання надмірному адміністративному контролю та збереження автономії спортивних організацій.

Процес втручання реалізовується законодавчою та підзаконодавчою діяльністю держави.

Межі втручання зумовлюються необхідністю дотримання принципів законності, пропорційності та доцільності державного регулювання.

Основною межею державного втручання є Конституція України, яка гарантує свободу об'єднання, право на підприємницьку діяльність і право громадян на фізичний розвиток. Держава не може втручатися у спортивну діяльність у спосіб, що порушує основоположні права і свободи людини.

Правове регулювання сфери фізичної культури і спорту повинно здійснюватися виключно на підставі закону, а обмеження прав суб'єктів спортивної діяльності мають бути обґрунтованими та пропорційними поставленій меті.

Функціональні межі втручання визначаються колом функцій, які держава має право та обов'язок здійснювати у сфері фізичної культури і спорту.

Інституційні межі державного втручання полягають у розмежуванні повноважень між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та недержавними спортивними інституціями.

Автономія спортивних організацій, визнана міжнародними спортивними стандартами, обмежує можливість прямого втручання держави у внутрішні справи спортивних федерацій, зокрема щодо організації змагань та визначення спортивних правил.

Соціальні межі державного втручання пов'язані з необхідністю забезпечення доступності фізичної культури і спорту без створення надмірної фінансової залежності спортивної сфери від держави.

Економічні межі визначаються принципом ефективного використання бюджетних коштів та недопущенням спотворення конкурентного середовища у професійному спорті.

Межі державного втручання у сфері фізичної культури і спорту також встановлюються міжнародними зобов'язаннями України, зокрема актами Міжнародного олімпійського комітету та Всесвітнього антидопінгового агентства.

Порушення принципу автономії спорту може призвести до міжнародних санкцій, включно з відстороненням національних спортивних організацій від міжнародних змагань.

Межі державного втручання у сферу фізичної культури і спорту визначаються необхідністю поєднання ефективного публічного управління з гарантуванням автономії спортивних інституцій. Дотримання цих меж є

важливою умовою забезпечення стабільного розвитку сфери фізичної культури і спорту та відповідності національної спортивної політики міжнародним стандартам.

Відзначаємо, що надмірне державне регулювання може стримувати ініціативу та інновації, тоді як недостатнє - призводить до соціальної нерівності та зниження доступності фізичної культури і спорту.

Висновки до першого розділу

Фізична культура і спорт як соціально-правовий феномен потребують комплексного державного регулювання, що ґрунтується на поєднанні правових, організаційних та програмно-цільових механізмів.

Фізична культура і спорт є об'єктом правового регулювання, оскільки в цій сфері виникають численні суспільні відносини: між державою і громадянами, спортивними організаціями та спортсменами, спонсорами, тренерами, медичними працівниками.

Фізична культура і спорт мають чітко виражений правовий вимір, оскільки їх функціонування неможливе без нормативно-правового регулювання. Держава визначає правові засади спортивної діяльності, гарантує право громадян на заняття фізичною культурою, забезпечує соціальний захист спортсменів та регулює відносини у сфері професійного спорту.

До якісних особливостей фізичної культури і спорту як об'єкта правового регулювання, відносимо можливість відтворювати структуру закономірностей його розвитку в суспільстві.

Фізична культура і спорт як соціально-правовий феномен потребують комплексного державного регулювання, що ґрунтується на поєднанні правових, організаційних та програмно-цільових механізмів.

Виокремлено наступні компоненти державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту: нормотворча діяльність, організація системи управління, фінансова підтримка, контроль і нагляд, забезпечення соціальних гарантій.

Доктринальні підходи до державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту поділяються на інституційний, функціональний та системний.

Нормативно-правове регулювання є базовим інструментом публічного управління, що забезпечує легітимність, передбачуваність та стабільність управлінських рішень у сфері фізичної культури і спорту.

Процес втручання реалізовується законодавчою та підзаконодавчою діяльністю держави.

Державне втручання у сферу фізичної культури і спорту є об'єктивно необхідним елементом реалізації соціальної політики та забезпечення публічних інтересів. Водночас таке втручання не може бути необмеженим і має здійснюватися у чітко визначених правових, функціональних та інституційних межах, що забезпечують баланс між публічними та приватними інтересами.

Отримані висновки створюють теоретичне підґрунтя для подальшого аналізу чинної нормативно-правової бази України.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УКРАЇНІ

2.1. Конституційні та законодавчі засади нормативно-правового забезпечення сфери фізичної культури і спорту

Нормативно-правове забезпечення сфери фізичної культури і спорту - це система правових норм, закріплених у Конституції України, законах та підзаконних нормативно-правових актах, які регулюють суспільні відносини у сфері фізичної культури і спорту.

Ця система визначає правовий статус суб'єктів спортивної діяльності, механізми державного управління, фінансування, контролю та відповідальності, а також умови реалізації права громадян на фізичний розвиток і заняття спортом.

Нормативно-правове забезпечення сфери фізичної культури і спорту в Україні формується на основі конституційних положень, які закріплюють соціальну спрямованість держави та визначають її обов'язки щодо забезпечення прав людини.

Конституція України закладає фундаментальні засади правового регулювання сфери фізичної культури і спорту. Вона проголошує людину, її життя і здоров'я найвищою соціальною цінністю, що зумовлює обов'язок держави створювати умови для фізичного розвитку громадян.

Стаття 3 Конституції України визначає: « людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [24].

Конституційні норми гарантують право кожного на охорону здоров'я, сприятливі умови життя та вільний розвиток особистості. Саме ці положення є правовою основою державної політики у сфері фізичної культури і спорту. Стаття 49 Конституції України визначає: «Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування».

Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм» [24].

Зважаючи на суттєвий вплив на здоров'я людини фізичної культури і спорту в даній статті Основного Закону держави зазначено, що «Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя» [24].

У статті 53 Конституції України гарантується право на освіту, в межах якої фізичне виховання є обов'язковою складовою.

Таким чином, фізична культура і спорт інтегровані у конституційну модель соціальної держави опосередковано, через забезпечення базових соціальних прав.

Аналіз літературних джерел та офіційного вебпорталу Міністерства молоді та спорту України дозволив скласти перелік Законів України, що здійснюють нормативно-правового забезпечення сфери фізичної культури і спорту (Табл. 1.2.).

Таблиця 2.1.

Закони України, що регламентують діяльність сфери фізичної культури і спорту

№з/п	Закон України	Дата прийняття
1.	Про фізичну культуру і спорт	24 грудня 1993 року
2.	Про антидопінгову діяльність у спорті	26 січня 2022 року
3.	Про повну загальну середню освіту	13 липня 2020 року

Центральним законодавчим актом є Закон України «Про фізичну культуру і спорт», який визначає «загальні правові, організаційні, соціальні та економічні основи діяльності у сфері фізичної культури і спорту та регулює суспільні відносини у створенні умов для розвитку фізичної культури і спорту» [18].

Закон закріплює принципи державної політики, повноваження органів влади, правовий статус суб'єктів спортивної діяльності, а також основи фінансування і матеріально-технічного забезпечення.

До змісту Закону України «Про фізичну культуру і спорт» в різні періоди було внесено 39 змін, зокрема в 2009 році була прийнята нова редакція. По причині великої потреби у фахівцях з адаптивного спорту внаслідок збройної агресії російської федерації проти України, в 2025 року у Законі України «Про фізичну культуру і спорт» було розширено напрями фізичної культури «Фізична культура має такі напрями: адаптивний спорт, фізичне виховання різних груп населення, масовий спорт, фізкультурно-спортивна реабілітація».

Структура Закону України «Про фізичну культуру і спорт» подано в Таб. 1.3.

Таблиця 2.2.

Структура Закону України «Про фізичну культуру і спорт»

Номер розділу	Назва розділу	Статті
I	Загальні положення	1 - 7
II	Суб'єкти сфери фізичної культури і спорту	9 - 25
III	Фізична культура	26 - 32
IV	Спорт	33 - 44
V	Організаційне, кадрове, фінансове та інше забезпечення діяльності у сфері фізичної культури і спорту	45 - 52
VI	Міжнародне співробітництво у сфері фізичної культури і спорту	53
VII	Відповідальність за порушення законодавства у сфері фізичної культури і спорту	54

В розділі загальні положення, розглянуті основні терміни та їх визначення, окреслено засади державної політики, визначені повноваження центрального органу виконавчої влади, показники стану розвитку сфери фізичної культури і спорту.

Зважаючи на велике значення сфери фізичної культури і спорту у статті 7 даного закону зазначено, що «Перелік показників стану розвитку фізичної культури і спорту затверджує центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту. Зокрема, до такого переліку включаються показники рівня:

фізичного здоров'я різних груп населення;

залучення громадян до занять масовим спортом;

залучення осіб з інвалідністю до занять фізкультурно-спортивною реабілітацією;

залучення дітей та молоді, у тому числі дітей та молоді з інвалідністю, до занять у дитячо-юнацьких спортивних школах;

досягнень спортсменів України на міжнародних спортивних змаганнях, передусім Олімпійських, Паралімпійських і Дефлімпійських іграх, Глобальних іграх спортсменів з порушенням інтелекту, Всесвітніх іграх з неолімпійських видів спорту;

забезпеченості кадрами сфери фізичної культури і спорту;

фінансового та матеріально-технічного забезпечення сфери фізичної культури і спорту;

створення умов для доступу осіб з інвалідністю до спортивних споруд [18].

Другий розділ присвячений характеристиці суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, саме: спортивного клубу, дитячо-юнацької спортивної школи, закладу спеціалізованої освіти спортивного профілю із специфічними умовами навчання, школи вищої спортивної майстерності, центру олімпійської підготовки, центру студентського спорту закладів вищої освіти, Національного олімпійський комітет України, фізкультурно-оздоровчого закладу, центру фізичного здоров'я населення, центру фізичної культури і

спорту осіб з інвалідністю, колективу фізичної культури, фізкультурно-спортивне товариство, спортивної федерації, спортивний комітет, громадські об'єднання фізкультурно-спортивної спрямованості учнів та студентів, громадські об'єднання фізкультурно-спортивної спрямованості ветеранів фізичної культури і спорту та суб'єкти паролімпійського і дефлімпійського руху.

Питанням розвитку фізичної культури в закладах освіти, за місцем проживання та праці розглядаються у третьому розділі.

У четвертому розділі розглядаються компоненти спорту, до яких законодавець відносить: дитячий спорт, дитячо-юнацький спорт, резервний спорт, спорт вищих досягнень, службово-прикладний та військово-прикладний спорт, спорт ветеранів війни, професійний спорт.

Всі види забезпечення (організаційне, кадрове, фінансове) забезпечення у сфері фізичної культури і спорту розглядаються у п'ятому розділі, а шостий розділ присвячений питанням міжнародне співробітництво.

Таким чином, Закон України «Про фізичну культуру і спорт» визначає правові, організаційні та соціальні засади розвитку фізичної культури і спорту, встановлює принципи державного регулювання та форми участі держави у цій сфері.

Поряд з цим, констатуємо наявність низки системних недоліків. Значна частина норм має декларативний характер і не містить чітких механізмів реалізації. Окремі положення не узгоджуються з сучасними тенденціями розвитку публічного управління та потребують перегляду з урахуванням принципів децентралізації та субсидіарності.

Закон України «Про антидопінгову діяльність у спорті» визначає правові та організаційні засади провадження антидопінгової діяльності в Україні, повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування, обов'язки відповідних закладів, установ, організацій та фізичних осіб щодо запобігання застосуванню та поширенню допінгу у спорті [19].

Даний нормативний акт має три розділи: загальні положення, організація антидопінгової діяльності, організація допінг-контролю та регулює питання боротьби з допінгом, визначає повноваження національної антидопінгової організації, механізми контролю, відповідальність за порушення антидопінгових правил.

Даний Закон ґрунтується на Конституції України, Міжнародній конвенції про боротьбу з допінгом у спорті, Антидопінговій конвенції та Додаткового протоколу до неї, Закону України "Про фізичну культуру і спорт" та інших нормативно-правових актах, що регулюють правовідносини у сфері антидопінгової діяльності у спорті.

Закон України «Про повну загальну середню освіту», які встановлюють обов'язковість занять з фізичної культури в навчальних закладах і визначають мінімальні вимоги до організації такого навчання. Зокрема в статті 21 означеного Закону «Заклад освіти створює безпечне освітнє середовище з метою забезпечення належних і безпечних умов навчання, виховання, розвитку учнів, а також формує у них гігієнічні навички та засади здорового способу життя» [20].

Таким чином, Конституція України, Закони України «Про фізичну культуру і спорт», «Про антидопінгову діяльність у спорті», «Про повну загальну середню освіту» формують основи системи державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту.

2.2. Підзаконне нормативно-правове регулювання сфери фізичної культури і спорту

Важливим елементом нормативно-правового забезпечення сфери фізичної культури і спорту є підзаконні нормативно-правові акти, зокрема постанови Кабінету Міністрів України, накази центральних органів виконавчої влади, а також стратегічні та програмно-цільові документи.

Стратегічне планування у сфері фізичної культури і спорту реалізується через державні стратегії та концепції розвитку, які визначають середньо- та

довгострокові пріоритети державної політики. Такі документи спрямовані на розвиток масового спорту, підвищення рівня фізичної активності населення, модернізацію спортивної інфраструктури та підтримку спорту вищих досягнень.

Аналіз спеціальної літератури та підзаконних нормативно-правових актів дозволив виокреми ключові із них, що мають суттєвий вплив на розвиток сфери фізичної культури і спорту (табл. 2.3.).

Таблиця 2.3.

Ключові підзаконні нормативно-правові акти

№ з/п	Підзаконний нормативно-правовий акт	Дата прийняття
1.	Постанова Кабінету Міністрів України № 993 «Про затвердження Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу»	5 листопада 2008 р.
2.	Постанова Кабінету Міністрів України № 1045 «Про затвердження Порядку проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України».	9 грудня 2015 р.
3.	Постанова Кабінету Міністрів України № 115 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2025 року»	1 березня 2017 р.
4.	Постанова Кабінету Міністрів України № 1089 «Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року	4 листопада 2020 р.
5.	Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту №2097 «Про впорядкування умов оплати праці працівників бюджетних установ, закладів та організацій галузі фізичної культури і спорту»	23 вересня 2005 р.
6.	Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту №1591 «Про затвердження переліку документів, які повинна мати дитячо-юнацька спортивна школа»	13 травня 2009 р.

Продовження таблиці 2.3.

7.	Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту №2693 «Про затвердження Положення про надання категорій дитячо-юнацьким спортивним школам»	30 липня 2009 р.
8.	Спільний наказ Міністерства молоді та спорту України та Міністерства освіти і науки України №2213/798 «Про затвердження форми свідоцтва про закінчення ДЮСШ та особистої картки спортсмена»	07 липня 2014 р.
9.	Наказ Міністерства молоді та спорту України №37 «Про затвердження Типових штатних нормативів дитячо-юнацьких спортивних шкіл»	30 липня 2013 р.
10.	Наказ Міністерства молоді та спорту України №67 «Про організацію навчально-тренувальної роботи дитячо-юнацьких спортивних шкіл»	17 січня 2015 р.

Найбільш поширеними закладами фізичної культури і спорту є ДЮСШ, які виступають важливою складовою національної системи фізичного виховання та забезпечують безперервність спортивної підготовки від початкового рівня до професійного спорту.

Система ДЮСШ відіграє важливу соціальну роль, сприяючи формуванню здорового способу життя, профілактиці асоціальної поведінки серед молоді та розвитку спортивного потенціалу країни.

Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу визначає порядок заснування, фінансування та ліквідації ДЮСШ, їх організаційну структуру, вимоги до навчально-тренувального процесу, а також права й обов'язки учасників (вихованці; тренери-викладачі, медичні працівники та інші фахівці; батьки або особи, що їх замінюють; директор та його заступники) навчально-тренувальної та змагальної діяльності.

Встановлено наступні групи підготовки вихованців: початкової, базової, спеціалізованої та підготовки до вищої спортивної майстерності [39].

Важливим елементом ефективного функціонування ДЮСШ є кадрове забезпечення. Тренером-викладачем спортивної школи, відповідно до Положення про ДЮСШ, може бути особа, що має високі моральні якості, вищу освіту за спеціальністю фізична культура і спорт та ступенем “бакалавр” чи “магістр” [39].

Спортивна школа має право укладати угоди про співробітництво, встановлювати прямі зв'язки з органами управління освітою, фізичною культурою і спортом, закладами освіти, науковими установами, підприємствами, організаціями, громадськими об'єднаннями інших країн в установленому законодавством порядку.

З метою реалізації засад викладених у Положення про ДЮСШ центральний орган виконавчої влади сфери фізичної культури (Міністерство молоді та спорту України, до 2010 року Міністерство України у справах, сім'ї, молоді та спорту) видав ряд підзаконних нормативних актів (Табл. 2.3). Означені нормативні акти регулюють організаційне, правове та кадрове забезпечення діяльності закладу спеціалізованої позашкільної освіти спортивного профілю стосовно розвитку здібностей вихованців в обраному виді спорту, визнаному в Україні, створення необхідних умови для гармонійного виховання, фізичного розвитку, повноцінного оздоровлення, змістовного відпочинку і дозвілля дітей та молоді, самореалізації, набуття навичок здорового способу життя, підготовки спортсменів для резервного спорту.

Для визначення та підвищення рівня фізичної підготовленості населення України, створення належних умов для фізичного розвитку різних груп населення, покращення його здоров'я, забезпечення здатності до високопродуктивної праці, захисту суверенітету і територіальної цілісності України, а також сприяння у вихованні патріотизму та громадянської позиції починаючи з 2016 року було запроваджено проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України.

Щорічне оцінювання фізичної підготовленості покликане, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 1045, вирішити наступні завдання:

« визначення рівня фізичної підготовленості населення України;

сприяння розвитку фізичної культури серед населення України;

формування у населення України потреби в руховій активності;

спрямування діяльності закладів освіти на фізичний розвиток учнівської та студентської молоді, фізкультурно-спортивних організацій на забезпечення належного рівня фізичної підготовленості населення України;

надання можливості населенню України самостійно оцінювати рівень фізичної підготовленості;

визначення у військовослужбовців найважливіших для військової спеціальності фізичних і спеціальних якостей, військово-прикладних навичок з урахуванням їх фізичної підготовленості, необхідних насамперед для ефективного виконання ними поставлених завдань;

сприяння формуванню здорового способу життя, патріотизму та національної свідомості населення України, підвищення рівня заінтересованості до служби у Збройних Силах та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів, Держспецв'язку, правоохоронних органах, зокрема Національній поліції, рятувальних та інших спеціальних службах, готовності до захисту Вітчизни;

сприяння створенню належних умов для підготовки та проведення щорічного оцінювання різних груп населення України» [39].

Центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації сприяють підвищенню рівня фізичної підготовленості населення України.

Метою Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2025 року є «визначення провідної ролі фізичної культури і спорту як важливого фактору здорового способу життя, профілактики захворювань, формування гуманістичних цінностей, створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини, сприяння досягненню

фізичної та духовної досконалості людини, виявлення резервних можливостей організму, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного іміджу держави у світовому співтоваристві» [36].

Реалізація Програми дасть можливість:

«підвищувати щороку рівень охоплення населення руховою активністю на 1-2 відсотки;

створити умови для соціальної адаптації та реабілітації осіб з інвалідністю і осіб з обмеженими фізичними можливостями;

підвищити рівень готовності молоді до служби у Збройних Силах та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів, правоохоронних органах, рятувальних та інших спеціальних службах з метою захисту суверенітету та незалежності держави;

підвищити рівень заінтересованості дітей та молоді до соціальних, профілактичних акцій, спрямованих на мотивацію свідомого ставлення до власного здоров'я, збільшити рівень знань та заінтересованості щодо спорту вищих досягнень, можливостей, які надає спорт у житті;

підвищити рівень поінформованості та обізнаності різних груп населення щодо формування здорового способу життя і профілактики негативних явищ серед дітей та молоді, зокрема шляхом інформаційної підтримки спорту вищих досягнень;

забезпечити надання якісних послуг у сфері фізичної культури і спорту спортивними клубами та фізкультурно-оздоровчими закладами, які функціонують відповідно до встановлених стандартів;

залучити до 13 відсотків дітей та молоді віком від 6 до 18 років до занять у дитячо-юнацьких спортивних школах, створити умови для розвитку резервного спорту та ефективного поповнення складу національних збірних команд;

забезпечити збереження провідних позицій українських спортсменів у міжнародних змаганнях різного рівня для піднесення авторитету держави у світовому спортивному співтоваристві;

забезпечити збереження та створення розгалуженої мережі сучасних спортивних споруд (спортивні зали, плавальні басейни, спортивні майданчики тощо), які відповідають національним та міжнародним стандартам, зокрема із залученням коштів інвесторів;

забезпечити підвищення рівня професійних знань, фахового рівня та вміння працювати в нових соціально-економічних умовах, а також здійснення контролю за станом здоров'я (у тому числі психологічного), профілактикою травматизму, захворювань та якістю наданих медичних послуг»[36].

З метою створення умов для максимальної реалізації здібностей талановитих спортсменів, забезпечення рівних прав і можливостей до занять фізичною культурою і спортом усіх категорій населення України, стимулювання створення спортивної інфраструктури, сприяння участі українських спортсменів у міжнародних змаганнях, підвищення авторитету держави у світовому спортивному русі, удосконалення державної політики у сфері фізичної культури і спорту, а також сприяння популяризації та поширенню здорового способу життя, організації змістовного дозвілля Постановою Кабінету Міністрів України від 4 листопада 2020 року № 1089 була затверджена «Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року» [38].

До проблем, що потребують розв'язання у сфері фізичної культури і спорту Стратегією визначено 5 напрямів: фізично активна нація, спорт вищих досягнень, спортивна інфраструктура, цифрова трансформація та кадрове забезпечення сфери фізичної культури і спорту.

Вирішення означених проблем планується здійснювати в три етапи (Рис. 2.1).

Очікуваними результатами реалізації Стратегії є:

«регулярне та свідоме зайняття фізичною активністю або спортом не менш 30 відсотками населення;

досягнення не нижче 21-го загальнокомандного місця на Іграх XXXIV Олімпіади 2028 року, м. Лос-Анджелес (США);

досягнення не нижче 20-го загальнокомандного місця на зимових Олімпійських іграх, м. Мілан і м. Кортіна-д'Ампеццо (Італійська Республіка);

досягнення не нижче 10-го загальнокомандного місця за результатами участі у XXV літніх Дефлімпійських іграх, XIV зимових Паралімпійських іграх, м. Мілан (Італійська Республіка), XXI зимових Дефлімпійських іграх, XVIII літніх Паралімпійських іграх, м. Лос-Анджелес (США);

досягнення не нижче 10-го загальнокомандного місця на XI та XII Всесвітніх іграх, м. Бірмінгем (США) та м. Ченду (КНР);

проведення в Україні не менш як 80 міжнародних змагань;

створення п'яти сучасних центрів підготовки спортсменів (Центр-Схід-Захід-Південь-Північ);

впровадження вітчизняних цифрових інформаційних рішень у сферу фізичної культури і спорту, спрощення механізму взаємодії всіх суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, створення умов для прийняття ефективних управлінських рішень;

функціонування в Україні сучасної системи зайнятості у сфері фізичної культури і спорту, що орієнтована на передові моделі у державах - членах ЄС» [38].

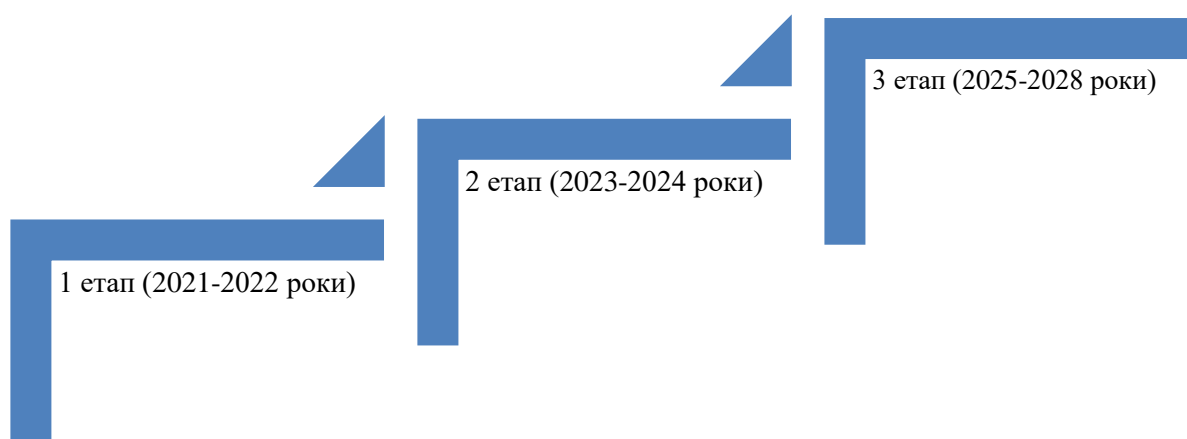

Рис. 2.1. Етапи реалізації Стратегії

Практичний аналіз реалізації Порядку проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України, Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2025 року, Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року про наявність розриву між задекларованими цілями та фактичними результатами. Основними причинами цього є світова пандемія «Covid-19», збройна агресія російської федерації, недостатній рівень фінансування, слабка міжвідомча координація, відсутність ефективної системи моніторингу та оцінки результативності програм.

Доволі часто стратегічні документи часто не узгоджені між собою та з чинним законодавством, що знижує їх практичну цінність як інструментів державного регулювання.

2.3. Оцінка ефективності та проблеми реалізації нормативно-правових актів

Ефективність нормативно-правових актів у сфері фізичної культури і спорту визначається ступенем досягнення цілей, задекларованих у відповідних правових нормах, а також рівнем їх фактичного впливу на суспільні відносини у фізкультурно-спортивній сфері.

На думку Волохова О.С., «ефективність правових норм є результатом досягнення цілей правотворчості, встановлених в рамках положень нормативно-правових актів і націлених на врегулювання суспільних відносин з орієнтиром на основні принципи права, та виступає показником якості правотворчості і суспільно значущої корисності» [5, с. 113].

Оцінка ефективності охоплює аналіз відповідності правового регулювання потребам суспільства, його узгодженості з іншими нормативними актами, а також практичної реалізації норм у діяльності суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності.

Інституційне забезпечення державного регулювання сфери фізичної культури і спорту в Україні здійснюється через систему органів державної

влади та органів місцевого самоврядування. Головну роль відіграє центральний орган виконавчої влади сфери фізичної культури і спорту – Міністерство молоді та спорту України, яке є відповідальним за формування та реалізацію державної політики у сфері фізичної культури і спорту.

На регіональному та місцевому рівнях реалізація державної політики покладається на відповідні структурні підрозділи місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. В умовах децентралізації значно зросла роль територіальних громад у розвитку фізичної культури і спорту, зокрема у питаннях фінансування, управління спортивною інфраструктурою та організації масових заходів.

Разом з тим, інституційна модель управління характеризується недостатньою чіткістю розподілу повноважень, що призводить до дублювання функцій та зниження ефективності управлінських рішень. Відсутність єдиного координаційного механізму ускладнює реалізацію комплексної державної політики.

Для оцінки ефективності нормативно-правових актів, на думку А. І. Остапенко доцільно застосовуються такі основні критерії: «

- юридична визначеність і чіткість норм;
- узгодженість із Конституцією та галузевим законодавством;
- соціальна спрямованість та відповідність публічним інтересам;
- реалістичність механізмів реалізації;
- рівень дотримання та виконання норм на практиці;
- наявність ефективного контролю та відповідальності» [33, с. 110].

Практична оцінка ефективності нормативно-правового забезпечення сфери фізичної культури і спорту в Україні свідчить про обмежену результативність державного регулювання.

Аналіз наявної нормативно-правової бази дозволив виокремити наступні проблеми:

1) Фрагментарність правового регулювання, що проявляється у наявності великої кількості підзаконних актів ускладнює правозастосування та призводить до неузгодженості норм.

2) Декларативний характер окремих норм, багато положень законодавства не забезпечені чіткими механізмами реалізації або фінансовими ресурсами.

3) Недостатній рівень фінансування, брак бюджетного фінансування значно обмежує практичну реалізацію правових норм.

4) Слабкий контроль за виконанням нормативно-правових актів, по причині недостатньої ефективності моніторингу та контролю знижує результативність державного регулювання та ускладнює коригування державної політики відповідно до реальних потреб суспільства.

5) Низький рівень правової культури суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності, що має прояв через нерозуміння або ігнорування правових норм негативно впливає на їх практичне застосування.

Відзначаємо, що важливою проблемою є також слабка інтеграція нормативно-правового регулювання у сфері фізичної культури і спорту з іншими напрямками соціальної політики, зокрема охороною здоров'я та освітою. Це знижує потенціал фізичної культури і спорту як інструменту соціального розвитку.

Ефективність нормативно-правових актів у сфері фізичної культури і спорту залежить не лише від якості законодавства, а й від реального механізму його реалізації.

Подолання існуючих проблем потребує комплексного підходу, спрямованого на вдосконалення правового регулювання, інституційної спроможності та ресурсного забезпечення державної політики у сфері фізичної культури і спорту, що обумовлює необхідність комплексної модернізації нормативно-правової бази сфери фізичної культури і спорту з урахуванням міжнародних стандартів.

Висновки до другого розділу

Нормативно-правове забезпечення сфери фізичної культури і спорту є системою правових норм, закріплених у Конституції України, законах та підзаконних нормативно-правових актах, які регулюють суспільні відносини у сфері фізичної культури і спорту.

Сфера фізичної культури і спорту інтегровані у конституційну модель соціальної держави опосередковано, через забезпечення базових соціальних прав.

Важливим елементом нормативно-правового забезпечення сфери фізичної культури і спорту є підзаконні нормативно-правові акти, зокрема постанови Кабінету Міністрів України, накази центральних органів виконавчої влади, а також стратегічні та програмно-цільові документи.

Практичний аналіз реалізації Порядку проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України, Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2025 року, Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року про наявність розриву між задекларованими цілями та фактичними результатами.

Ефективність нормативно-правових актів у сфері фізичної культури і спорту визначається ступенем досягнення цілей, задекларованих у відповідних правових нормах, а також рівнем їх фактичного впливу на суспільні відносини у фізкультурно-спортивній сфері.

Виявлено ключові проблеми реалізації державної політики, зокрема декларативність норм, недостатню узгодженість стратегічних документів, інституційну фрагментарність та обмежене фінансування, слабкий контроль за виконанням нормативно-правових актів, низький рівень правової культури суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності.

Подолання існуючих проблем потребує комплексного підходу, спрямованого на вдосконалення правового регулювання, інституційної спроможності та ресурсного забезпечення державної політики у сфері фізичної культури і спорту, що обумовлює необхідність комплексної

модернізації нормативно-правової бази сфери фізичної культури і спорту з урахуванням міжнародних стандартів.

РОЗДІЛ 3 МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

3.1. Міжнародно-правові засади регулювання сфери фізичної культури і спорту

У сучасних умовах розвитку міжнародного співробітництва фізична культура і спорт визнаються важливим інструментом забезпечення соціальної інтеграції, міжкультурного діалогу та сталого розвитку. Це зумовило формування розгалуженої системи міжнародно-правових норм і стандартів, спрямованих на регулювання відносин у сфері фізичної культури і спорту.

Міжнародний рівень нормативно-правової основи державної політики в сфері фізичної культури та спорту в Україні ґрунтується на тому, що Україна є учасницею низки міжнародних конвенцій і угод, що впливають на формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту та відображають відповідні загально визнані міжнародні принципи і стандарти.

Ключову роль у формуванні міжнародних стандартів відіграють документи ЮНЕСКО, зокрема Міжнародна хартія фізичного виховання, фізичної активності і спорту, яка закріплює право кожної людини на доступ до фізичної активності як фундаментальне соціальне право. У зазначеному документі наголошується на обов'язку держав створювати умови для розвитку фізичної культури і спорту з урахуванням принципів рівності, інклюзивності та недискримінації.

Аналізуючи основи нормативно-правового регулювання фізичної культури і спорту у розвинених країнах світу, М. А. Журба виділяє наступні загальні повноваження:

- «– відповідальність держави за розвиток фізичного виховання і спорту;
- розмежування повноважень між державними органами та громадськими спортивними організаціями;

- роль місцевих органів влади в галузі спорту; – цілі і завдання фізичного виховання та спорту;
- організаційну структуру спортивного руху в країні;
- фінансування спорту;
- фізичне виховання і спорт серед різних груп населення і, в першу чергу, в школах та інших навчальних закладах;
- підготовку спортивних кадрів;
- будівництво та експлуатацію спортивних споруд;
- проведення науково-дослідницької та інформаційної діяльності» [16, с. 53].

Важливе значення мають також документи Ради Європи, насамперед Європейська спортивна хартія, яка визначає основні принципи державної політики у сфері фізичної культури і спорту. У ній акцентується увага на необхідності комплексного підходу до правового регулювання, що поєднує соціальні, освітні та медичні аспекти.

Всесвітня організація охорони здоров'я розглядає фізичну активність як один із ключових факторів профілактики неінфекційних захворювань. У Рекомендаціях Всесвітньої організації охорони здоров'я 2020 року щодо фізичної активності та малорухливого способу життя підкреслюється необхідність інтеграції політики у сфері фізичної культури і спорту з політикою охорони здоров'я, освіти та міського планування [51]. Ці підходи знаходять відображення у національних стратегіях багатьох держав.

Таким чином, міжнародно-правові стандарти формують концептуальну основу для модернізації національних систем нормативно-правового забезпечення сфери фізичної культури і спорту.

Порівняльний аналіз моделей правового регулювання сфери фізичної культури і спорту у країнах Європейського Союзу свідчить про домінування комплексного та міжсекторального підходу до формування державної політики. У більшості країн ЄС спорт розглядається як складова соціальної

політики та політики громадського здоров'я, що знаходить відображення у відповідному законодавстві.

Характерною рисою європейських моделей є чіткий розподіл повноважень між рівнями публічної влади, що відповідає принципу субсидіарності. Центральні органи влади визначають стратегічні напрями розвитку та правові рамки, тоді як органи місцевого самоврядування відповідають за практичну реалізацію політики та розвиток спортивної інфраструктури.

Важливим елементом є також активне залучення громадських організацій та приватного сектору до реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту. Державно-приватне партнерство розглядається як ефективний механізм диверсифікації фінансування та підвищення якості спортивних послуг.

На відміну від європейських моделей, в Україні система нормативно-правового регулювання залишається більш централізованою та менш гнучкою, що знижує її здатність оперативно реагувати на потреби населення та сучасні соціальні виклики.

3.2. Концептуальні напрями модернізації нормативно-правового забезпечення сфери фізичної культури і спорту в Україні

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується зростанням ролі фізичної культури і спорту як важливого соціального, культурного та правового феномену. У зв'язку з цим актуалізується потреба в модернізації нормативно-правового забезпечення сфери фізичної культури і спорту, що має відповідати сучасним соціальним викликам, європейським стандартам та принципам ефективного державного управління.

Концептуальні напрями такої модернізації відображають стратегічне бачення розвитку правового регулювання спортивної сфери та спрямовані на підвищення його результативності, системності та соціальної орієнтованості.

Одним із ключових концептуальних напрямів модернізації є *систематизація та кодифікація* нормативно-правових актів у сфері фізичної культури і спорту. Наявність великої кількості законів і підзаконних актів, що часто мають фрагментарний характер, ускладнює правозастосування та знижує ефективність регулювання.

Перспективним напрямом є формування цілісного масиву спортивного законодавства або розроблення Спортивного кодексу України, який би комплексно врегулював основні правовідносини у сфері фізичної культури і спорту.

Важливим концептуальним напрямом є орієнтація нормативно-правового забезпечення *на реалізацію соціальної функції держави*. Законодавство у сфері фізичної культури і спорту має забезпечувати реальну доступність спортивних послуг для всіх верств населення, зокрема дітей, молоді, осіб з інвалідністю та соціально вразливих груп.

Модернізація правового регулювання передбачає розширення соціальних гарантій для спортсменів, тренерів і працівників спортивної сфери, а також удосконалення механізмів їх реалізації.

Сучасний розвиток спорту відбувається в умовах глобалізації, що зумовлює необхідність *гармонізації національного законодавства з міжнародними правовими стандартами*. Це стосується питань автономії спорту, антидопінгової політики, забезпечення чесної конкуренції та захисту прав спортсменів.

Модернізація нормативно-правового забезпечення повинна враховувати вимоги міжнародних спортивних організацій та зобов'язання України у сфері міжнародного спортивного співробітництва.

Концептуальним напрямом модернізації є впровадження принципів *ефективного, прозорого та результативного* державного управління у сфері фізичної культури і спорту. Це передбачає чітке розмежування повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, усунення дублювання функцій і посилення міжвідомчої координації.

Особливе значення має розвиток механізмів стратегічного планування, моніторингу та оцінки реалізації державної спортивної політики.

Модернізація нормативно-правового забезпечення неможлива без розширення участі недержавних суб'єктів у розвитку фізичної культури і спорту. Законодавство має створювати умови для державно-приватного партнерства, залучення інвестицій та активної участі громадських організацій у реалізації спортивних програм. Це сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів та розвитку інноваційних підходів у сфері фізичної культури і спорту.

Такий підхід сприяє децентралізації управління, підвищенню ефективності використання ресурсів і розвитку спортивної інфраструктури.

Важливим концептуальним напрямом є посилення механізмів контролю за реалізацією нормативно-правових актів у сфері фізичної культури і спорту. Це включає впровадження системного моніторингу, підвищення ролі громадського контролю та вдосконалення інституту юридичної відповідальності за порушення спортивного законодавства.

Ефективний контроль є необхідною умовою забезпечення дієвості правового регулювання.

Концептуальні напрями модернізації нормативно-правового забезпечення сфери фізичної культури і спорту в Україні спрямовані на формування цілісної, соціально орієнтованої та ефективною системи правового регулювання. Їх реалізація сприятиме підвищенню якості державної спортивної політики, забезпеченню прав громадян та сталому розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах європейської інтеграції.

Висновки до третього розділу

Ключову роль у формуванні міжнародних стандартів відіграють документи ЮНЕСКО, зокрема Міжнародна хартія фізичного виховання, фізичної активності і спорту, яка закріплює право кожної людини на доступ до

фізичної активності як фундаментальне соціальне право. В яких наголошується на обов'язку держав створювати умови для розвитку фізичної культури і спорту з урахуванням принципів рівності, інклюзивності та недискримінації.

Міжнародно-правові стандарти формують концептуальну основу для модернізації національних систем нормативно-правового забезпечення сфери фізичної культури і спорту.

Характерною рисою європейських моделей є чіткий розподіл повноважень між рівнями публічної влади, що відповідає принципу субсидіарності.

Важливим елементом європейських моделей сфери фізичної культури і спорту є залучення громадських організацій та приватного сектору до реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту. Державно-приватне партнерство розглядається як ефективний механізм диверсифікації фінансування та підвищення якості спортивних послуг.

Концептуальні напрями модернізації нормативно-правової бази сфери фізичної культури і спорту відображають стратегічне бачення розвитку правового регулювання спортивної сфери та спрямовані на підвищення його результативності, системності та соціальної орієнтованості.

До концептуальних напрямів модернізації нормативно-правової бази сфери фізичної культури і спорту відносять: систематизацію та кодифікацію спортивного законодавства, посилення соціальної спрямованості нормативно-правового регулювання, гармонізацію національного законодавства з європейськими та міжнародними стандартами, впровадження принципів ефективного державного управління, розвиток державно-приватного та громадського партнерства, удосконалення механізмів контролю та відповідальності.

ВИСНОВКИ

1. Фізична культура і спорт є об'єктом правового регулювання, оскільки в цій сфері виникають численні суспільні відносини.

Фізична культура і спорт мають чітко виражений правовий вимір, оскільки їх функціонування неможливе без нормативно-правового регулювання. Держава визначає правові засади спортивної діяльності, гарантує право громадян на заняття фізичною культурою, забезпечує соціальний захист спортсменів та регулює відносини у сфері професійного спорту.

До якісних особливостей фізичної культури і спорту як об'єкта правового регулювання, відносимо можливість відтворювати структуру закономірностей його розвитку в суспільстві.

Виокремлено наступні компоненти державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту: нормотворча діяльність, організація системи управління, фінансова підтримка, контроль і нагляд, забезпечення соціальних гарантій.

Доктринальні підходи до державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту поділяються на інституційний, функціональний та системний.

2. Нормативно-правове забезпечення сфери фізичної культури і спорту є системою правових норм, закріплених у Конституції України, законах та підзаконних нормативно-правових актах, які регулюють суспільні відносини у сфері фізичної культури і спорту.

Важливим елементом нормативно-правового забезпечення сфери фізичної культури і спорту є підзаконні нормативно-правові акти, зокрема постанови Кабінету Міністрів України, накази центральних органів виконавчої влади, а також стратегічні та програмно-цільові документи.

Виявлено ключові проблеми реалізації державної політики, зокрема декларативність норм, недостатню узгодженість стратегічних документів, інституційну фрагментарність та обмежене фінансування, слабкий контроль за

виконанням нормативно-правових актів, низький рівень правової культури суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності.

Подолання існуючих проблем потребує комплексного підходу, спрямованого на вдосконалення правового регулювання, інституційної спроможності та ресурсного забезпечення державної політики у сфері фізичної культури і спорту, що обумовлює необхідність комплексної модернізації нормативно-правової бази сфери фізичної культури і спорту з урахуванням міжнародних стандартів.

3. Міжнародно-правові стандарти формують концептуальну основу для модернізації національних систем нормативно-правового забезпечення сфери фізичної культури і спорту.

Характерною рисою європейських моделей є чіткий розподіл повноважень між рівнями публічної влади, що відповідає принципу субсидіарності.

Аналіз моделей правового регулювання сфери фізичної культури і спорту у країнах Європейського Союзу свідчить про домінування комплексного та міжсекторального підходу до формування державної політики. У більшості країн ЄС спорт розглядається як складова соціальної політики та політики громадського здоров'я, що знаходить відображення у відповідному законодавстві.

Важливим елементом європейських моделей сфери фізичної культури і спорту є залучення громадських організацій та приватного сектору до реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту. Державно-приватне партнерство розглядається як ефективний механізм диверсифікації фінансування та підвищення якості спортивних послуг.

Виявлено ключові проблеми реалізації державної політики, зокрема декларативність норм, недостатню узгодженість стратегічних документів, інституційну фрагментарність та обмежене фінансування, слабкий контроль за виконанням нормативно-правових актів, низький рівень правової культури суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності.

До концептуальних напрямів модернізації нормативно-правової бази сфери фізичної культури і спорту відносять: систематизацію та кодифікацію спортивного законодавства, посилення соціальної спрямованості нормативно-правового регулювання, гармонізацію національного законодавства з європейськими та міжнародними стандартами, впровадження принципів ефективного державного управління, розвиток державно-приватного та громадського партнерства, удосконалення механізмів контролю та відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артем'єв Є.О. Державний контроль за громадськими об'єднаннями спортивного спрямування: адміністративно-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2024. Серія ПРАВО. Випуск 86: частина 3. С. 215-220.
2. Базенко В.А. Механізми підтримки розвитку фізичної культури та спорту в умовах децентралізації. *Публічне управління і адміністрування в Україні*, Вип.1, 2017. С.20-27
3. Баранник Л. Б. Соціальний захист громадян : навчальний посібник. Вид. 2-ге, доповнене і перероблене. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2017. 246 с.
4. Бондаренко В., Корносенко О., Сергєєв М. Нормативно-правове регулювання галузі фізична культура і спорт: аналіз дослідницького поля. *Педагогічні науки*. 2024. Спецвипуск.С. 27-33
5. Волохов О. Окремі підходи до визначення поняття ефективності правових норм. *Публічне право*. 2023. № 2 (50). С. 109–116.
6. Гаврилін В. О., Мердов С. П., Білобров В. М. Професійний спорт: проблеми визначення та законодавчого регулювання. *Правовий часопис Донбасу*, 2017. № 3-4. С. 102-107.
7. Гарматюк Д.С. Охоронна функція нормативно-правової бази сфери фізичної культури і спорту. Матеріали V регіональній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми фізичної культури і спорту». (Хмельницький, 2025), С. 3-5.
8. Гасюк І.Л. Державна політика й галузеві програми розвитку фізичної культури і спорту в Україні. *Університетські наукові записки: часопис ХУУП*. Х.: Вид-во Хмельницького УУП, 2010. № 1(33). С. 185-195.
9. Грибан Г. П. Управління у сфері фізичної культури і спорту. Житомир: Вид-во «Рута», 2022. 124 с.

10. Данилевич Н.М. Функціональний підхід до управління у системі місцевого самоврядування в Україні. *Економіка та суспільство* Випуск № 31 / 2021. С. 28-37.
11. Державне управління в Україні: теорія і практика / під заг. редакцією В. Б. Авер'янова. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 431 с.
12. Джафарова О. В., Іванов В. О. Спортивне право як підгалузь особливої частини адміністративного права. *Юрист України*, 2011. № 3 (16). С. 44-49.
13. Домбровська С. М., Вавренюк С. А., Палюх В. В. Державне регулювання фізичної культури та спорту в Україні: Монографія. НУЦЗУ, 2020. 313 с.
14. Дутчак М.В. Моніторинг в системі державного управління спортом для всіх в Україні. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. №9, 2009. С. 34-43
15. Енциклопедія сучасної України. <https://esu.com.ua/article-20527#:~:text=> (дата звернення 11.11.2025)
16. Журба М. А. Зарубіжний досвід державного регулювання сфери фізичної культури і спорту. *Актуальні проблеми держави і права*, 2017. С. 51 - 55
17. Забезпечення соціальних прав у спорті: монографія/За заг. редакцією академіка НАПрН України, д.ю.н., професора М.І. Іншина та д.ю.н. Я.Я. Мельника. Вид-во «Освіта України». Київ, 2021. 272с.
18. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> (дата звернення 11.11.2025)
19. Закон України «Про антидопінгову діяльність у спорті» https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2011-20?utm_source=chatgpt.com#Text (дата звернення 13.11.2025)

20. Закон України «Про повну загальну середню освіту» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення 1.12.2025).
21. Заярний О. А., Куц А. В. Спортивне право в Україні. Ознаки самостійної галузі. *Юридичний Вісник України*, 2011. №50. С. 14.
22. Калита Л.В., Приймак М. М. Публічне управління у сфері фізичної культури і спорту: стратегічні завдання та шляхи їх реалізації. *Академічні візії*, випуск 39/2025. С. 1-10
23. Кальницька М.А. Теоретичні підходи до визначення соціальної сфери та особливості її функціонування в Україні. *Економіка і суспільство*, Випуск №10, 2017. С. 529-534.
24. Конституції України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 8.11.2025)
25. Кудлата К. В. Державне управління фізичною культурою та спортом на регіональному рівні: поняття та сутність. *Інвестиції: практика та досвід* № 23/2013. С.156-160
26. Лазоренко Т.В., Лазаренко Менеджмент М.П.: навч. посіб.. КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 164 с.
27. Латковська Т., Сідор М., Голядова Т. Фінансовий контроль : навч.-метод. посіб. для здобув. Вищої освіти ден. форми навч. 2-ге вид., доопр. і доп.. Одеса : Фенікс, 2023. 136 с.
28. Лукашук В.І. Державна політика в галузі фізичної культури і спорту: українські реалії. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна* '2014, № 1101. С. 126-131
29. Люта Л. П. Сутність інституту спорту як агента соціалізації. *Вісник КНУ. Соціологія. Психологія*. 2004. Вип. 15–16. С. 94–97.
30. Мельник А.Ф., Васіна А.Ю., Дудкіна О.П. Державне і регіональне управління : навчальний посібник. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. 452 с.

31. Омельчук О., Білик В., Мегалінська Г., Білик Ж. Методологічні засади вивчення філософсько-правових основ фізичної культури і спорту в контексті розвитку фітнесу як соціокультурного феномену. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*, 2025. Серія 15, (4(190)). С. 129-132.
32. Орленко В. Удосконалення системи державного контролю в Україні. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом*. 2022. Випуск 2(62). С. 119–123.
33. Остапенко А.І. Теоретико-правові засади оцінки ефективності реалізації нормативно-правових актів у сфері оборони. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2024. Серія ПРАВО. Випуск 86: частина 1. С. 106-114.
34. Палюх А. Я., Системний підхід у правовому регулюванні фізкультурно-спортивної сфери *Філософські та методологічні проблеми права*, 2019. № 2 (18), с.92-99
35. Петров Р., Головка-Гавришева О., Кузьо М., Черніков Д. Інституційне та правове забезпечення європейської інтеграції України: виклики та завдання <https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/europprav2015.pdf>. (дата звернення 1.11.2025)
36. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2017 р. № 115 Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2025 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF#n10> (дата звернення 1.12.2025)
37. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 січня 2025 р. № 80 «Про продовження строку виконання Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення 1.12.2025).

38. Постанова Кабінету Міністрів України від 4 листопада 2020 року № 1089 була затверджена «Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 1.12.2025).
39. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 11. 2008 р. № 993 «Про затвердження Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993-2008-%D0%BF#Text> (дата звернення 2.12.2025).
Постанова Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2015 р. № 1045 «Про затвердження Порядку проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 1.12.2025).
40. Риндюк В. І. Нормотворча діяльність : навч.-метод. посіб. для самоств. вивч. дисц. К. : КНЕУ, 2009. 162 с.
41. Розпорядження Кабінет Міністрів України від 30 травня 2025 р. № 525-р. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2030 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/525-2025-%D1%80#Text> (дата звернення 21.10.2025)
42. Рубан А. Фізична культура і спорт як засіб соціалізації молоді та інтеграції у соціокультурний простір. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*, (60), 2022. С. 145-152.
43. Савицька Л.І. Фізичне виховання як соціальне явище і основний фактор гуманізації фізичної культури. <http://socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2011/1/21.pdf> (дата звернення 12.09.2025)
44. Словник української мови: в 11 томах. Том 7, 1976. Стор. 693 URL: <http://sum.in.ua/s/pryncyp>. (дата звернення 12.10.2025)

45. Турчик І.Х. Шкільний спорт як соціально-ціннісна система у працях зарубіжних фахівців. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія, 2014. Вып.46, Ч.6. С.206-213
46. Шевчук О. Р. Механізми державного регулювання фізичної культури й спорту в Україні: дис. канд. наук з фіз.вих і спорту: 25.00.02, 2009. 202 с.
47. Шевчук О.Р. Соціально-орієнтовані напрями державного регулювання як фактор оптимізації розвитку фізичної культури і спорту . Вчені записки Таврійського Національного університету ім.. В.І. Вернадського: Серія Державне управління. К. Т.30(69). № 1. 2019. С.113-116.
48. Britannica / Британський словник. URL: <https://cutt.ly/05CXwEh>. (дата звернення 13.10.2025)
49. Cambridge dictionary. URL: <https://cutt.ly/95CZ8yQ>. (дата звернення 12.10.2025)
50. Merriam-webster dictionary. URL:<https://cutt.ly/Q5CZ7b7> (дата звернення 13.10.2025)
51. World Health Organization 2020 guidelines on physical activity and sedentary behaviour. <https://bjsm.bmj.com/content/54/24/1451> (дата звернення 2.12.2025)